

**Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse
„Õpilaste teadustööde riikliku konkursi ja õpilasleiutajate riikliku konkursi läbiviimise
tingimused ja kord“ eelnõu juurde**

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Seoses teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seaduse (edaspidi *TAIKS*) jõustumisega 1. oktoobril 2025, muutus kehtetuks teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus ning seoses sellega ka haridus- ja teadusministri 15. novembri 2001 määrus nr 64 „Õpilaste teadustööde riikliku konkursi läbiviimise tingimused ja kord“ ning haridus- ja teadusministri 18. juuni 2010 määrus nr 30 „Õpilasleiutajate riikliku konkursi läbiviimise tingimused ja kord“. TAIKS § 9 lõike 3 punkti 8 alusel on antud Haridus- ja Teadusministeeriumile (edaspidi *ministeerium*) ülesanne korraldada teadus- ja arendustegevuse valdkonna riiklikke konkursse. Varasemalt kehtinud kahe määruse asemel kehtestatakse TAIKS § 9 lõikest 4 tuleneva volitusnormi alusel õpilaste teadustööde riikliku konkursi ja õpilasleiutajate riikliku konkursi (edaspidi koos *konkursid*) läbiviimist reguleeriv määrus uue terviktekstina ühe määrusena. Konkurss jaguneb kaheks: õpilaste teadustööde riiklik konkurss (edaspidi *teadustööde konkurss*) ja õpilasleiutajate riiklik konkurss (edaspidi *leiutajate konkurss*).

Eelnõuga kehtestatakse konkursside läbiviimise tingimused ja kord. Konkursside eesmärk on väärtustada teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni õpilaste hulgas, ergutada õpilasi mõtlema uuendustele ning avaldada tunnustust ja anda tagasisidet väljapaistvaid tulemusi saavutanud õpilastele, nende juhendajatele, õpetajatele ning õppeasutustele. Eelnõuga tehtavad muudatused ettevõtjate ega isikute halduskoormust ei muuda.

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Haridus- ja Teadusministeeriumi teadus- ja arendustegevuse poliitika osakonna peaekspertid Katrin Mandra (katrin.mandra@hm.ee; tel 735 0142) ja Pille Pikker (pille.pikker@hm.ee; tel 735 0215) ning õiguspoliitika osakonna õigusnõunik Kirke Treial (kirke.treial@hm.ee; tel 730 1080).

Määruse eelnõu väljatöötamisse on olnud kaasatud Sihtasutus Eesti Teadusagentuur (edaspidi *rakendusüksus*) ning teadustööde konkursi ja leiutajate konkursi konkursikomisjoni liikmed.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu § 1 sätestab konkursside läbiviimise eesmärgi, milleks on väärtustada teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni õpilaste hulgas, ergutada õpilasi mõtlema uuendustele ning avaldada tunnustust ja anda tagasisidet väljapaistvaid tulemusi saavutanud õpilastele, nende juhendajatele, õpetajatele ning õppeasutustele. Konkurss jaguneb kaheks: teadustööde konkurss ja leiutajate konkurss.

Eelnõu § 2 sätestab tingimused konkursside väljakuulutamiseks.

Lõikes 1 sätestatakse, et õpilaste teadustööde konkursi kuulutab igal aastal, hiljemalt 31. detsembriks ja leiutajate konkursi igal aastal hiljemalt 31. augustiks välja ministeeriumi kantsler käskkirjadega.

Lõikes 2 täpsustatakse, et konkursside väljakuulutamise käskkirjades tuuakse välja konkursside eelarve, auhindade arv ja suurus, konkursside kategooriad, konkursitöödele esitatavad nõuded, konkursitööde esitamise koht ja tähtaeg, esitatavate dokumentide loetelu ning konkursside tulemuste avalikustamisel avaldatavate andmete koosseis.

Lõikes 3 sätestatakse, et teated konkursside väljakuulutamise ja tingimuste kohta avaldatakse teadus- ja arendustegevuse poliitika rakendusüksuse Sihtasutus Eesti Teadusagentuur (edaspidi *rakendusüksus*) ametlikes infokanalites (sealhulgas veebilehel, *Facebookis*, *LinkedInis*, iga nädal ilmuvas uudiskirjas või muudes infokanalites).

Eelnõu §-is 3 kirjeldatakse õpilaste teadustööde konkursil osalemise tingimusi.

Lõige 1 täpsustab, kes on oodatud konkursile oma töid esitama. Õpilaste teadustööde konkursil võivad osaleda kõik konkursi väljakuulutamise hetkel 13 –19- aastased õpilased, sealhulgas kuni 3-liikmelised kollektiivid

Lõige 2 sätestab, et konkursil osalemiseks esitab lõikes 1 nimetatud isik konkursi toimumisega samal või sellele eelneval kalendriaastal valminud konkursitöö eesti keeles, millele on lisatud kuni 1-leheküljelised eesti- ja ingliskeelsed kokkuvõtted.

Lõige 3 sätestab, et kui konkursitöö on esitanud õpilaste kollektiiv, või kui konkursitöö moodustab osa laiemast uurimistööst, peab kaaskirjas olema selgelt välja toodud iga õpilase panus töö valmimisse.

Eelnõu § 4 sätestab õpilastele kuuluvate konkursil osalemise tingimused.

Lõikes 1 sätestatakse, et konkursil võivad osaleda kõik konkursi väljakuulutamise hetkel 6-20-aastased lasteaias, põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses õppivad lapsed ja õpilased (edaspidi *osaleja*).

Lõikes 2 sätestatakse, et konkurss kuulutatakse välja järgmistes kategooriates: 6–7-aastased lapsed ja 1. kooliaste; 2. kooliaste; 3. kooliaste ning gümnaasium ja kutseõppeasutus.

Lõige 3 sätestab, et konkursil osalemiseks esitab lõikes 1 nimetatud isik (või tema seaduslik esindaja, kui tegu on alaealisega) rakendusüksusele konkursi toimumisega samal või sellele eelneval õppeaastal valminud nõuetekohaselt vormistatud konkursitöö. Töö esitatakse eesti keeles. Konkursil osalemiseks võib konkursitöö esitada ka osaleja nõusolekul tema juhendaja või õpetaja.

Lõige 4 täpsustab, et ühe ja sama konkursitööga võib konkursil osaleda ainult üks kord.

Lõikes 5 sätestatakse, et konkursitöid koos kõigi nõutavate dokumentidega võetakse rakendusüksuses vastu igal aastal konkursiteates määratud tähtjaks.

Eelnõu § 5 sätestab konkursikomisjonide moodustamise ja selle töökorra.

Lõige 1 sätestab, et õpilaste teadustööde konkursi läbiviimiseks moodustab rakendusüksus õigusaktidega sätestatud korras teadus- ja arendustegevuse eri valdkondade tunnustatud teadlastest ja ekspertidest kuni 20-liikmelise ning leiutajate konkursi läbiviimiseks teadus- ja arendustegevuse eri valdkondade tunnustatud teadlastest, disaineritest, inseneridest, õpetajatest, leiutajatest, valdkondlikest kompetentsikeskuste esindajatest, rakendusüksuse ning ministeeriumi esindajatest kuni 18-liikmelise nõuandva õigusega alalise konkursikomisjoni (edaspidi koos *komisjonid*).

Lõikes 2 kirjeldatakse komisjonide töö korraldamist. Komisjonide tööd korraldab rakendusüksus, kes kutsub kokku komisjonide koosolekud. Komisjonid valivad endi hulgast

esimehe ja aseesimehe. Komisjonid on otsustusvõimelised, kui koosolekust võtavad osa rohkem kui pooled komisjoni liikmetest, sealhulgas esimees või aseesimees.

Lõike 3 kohaselt võtavad komisjonid oma otsused vastu lihthääleteenamusega. Hääle võrdse jagunemise korral on otsustav esimehe, tema äraolekul aseesimehe hää.

Lõikes 4 sätestatakse, et komisjonide liikmed taandavad ennast komisjonide tööst, kui esinevad asjaolud, mis võivad mõjutada liikmete sõltumatust ja erapooletust konkursitöö hindamisel või milles esineb või võib tekkida huvide konflikt. Komisjonide tööst taandatakse ennast huvide konfliktiga seotud tööde hindamisest või sõltuvalt huvide konflikti raskusastmest ka vastava astme aruteludest. Komisjonide liikmed peavad olema oma ülesannete täitmisel sõltumatud ja erapooletud ning koheselt teavitama huvide konfliktist, taandades ennast huvide konfliktiga seotud aruteludest ja otsustamisest.

Lõige 5 sätestab, et komisjonide koosolekute kokkuvõtte protokollitakse ning selle allkirjastavad komisjoni esimees ja protokollija.

Lõike 6 kohaselt koostab konkursitööde hindamiseks rakendusüksus hindamisjuhendid lähtudes määruse § 6 lõikes 2 ja § 7 lõikes 1 sätestatud hindamiskriteeriumitest, mis kinnitatakse rakendusüksuse juhatuse käskkirjaga ja kooskõlastatakse eelnevalt komisjonidega.

Eelnõu § 6 käsitleb õpilaste teadustööde konkursi läbiviimist.

Lõige 1 sätestab, et teadustööde konkurss toimub kahes voorus. Esimeses voorus hindab komisjon konkursile laekunud konkursitöid vastavalt hindamiskriteeriumidele ning valib välja konkursitööd, mille autorid kutsutakse teise vooru. Teises voorus intervjuueeritakse esimese vooru läbinud konkursitööde autoreid.

Lõikes 2 täpsustatakse, et teadustööde konkursile esitatud töid hinnatakse järgmiste kriteeriumide alusel: valitud teema ja ülesehitus; seatud eesmärgid, probleemipüstitus ja hüpoteesid või uurimisküsimused; meetodika valik; analüüs ja järeldused; töö teemakohase kirjandusega; vormistus ning töö eripära ja silmapaistvus.

Lõike 3 kohaselt pärast esimese vooru toimumist teavitab komisjon osalejaid kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esimese vooru tulemustest, teatades samaaegselt esimese vooru läbinud konkursitööde autoritele teise vooru toimumise aja ja koha.

Lõige 4 sätestab, et teises voorus hindab komisjon konkursitööd ja selle esitlemist.

Eelnõu § 7 käsitleb õpilasleiutajate konkursi läbiviimist.

Lõikes 1 sätestatakse, et leiutajate konkursile esitatud tööde hindamine toimub järgmiste kriteeriumide alusel: probleemi püstitus ja aktuaalsus; kasutajasõbralikkus ja sihtgrupi analüüs; lahenduse uudsus; tööprotsessi kirjeldus, analüüs, seosed ja järeldused ning viimasena töö vormistust.

Lõikes 2 sätestatakse, et nooremas vanuserühmas (6-7-aastaste laste ja 1. kooliastme puhul) hinnatakse esitatud töö ideed, selle originaalsust ja elulisust lähtuvalt lapse vanusest. Keskmises vanuserühmas (2. ja 3. kooliaste) hinnatakse ideed ja selle teostatavust ning vanema

vanuserühma (gümnaasium ja kutseõppeasutus) puhul peab originaalne idee olema reaalselt teostatav, kasuks tuleb korrektne viimistlus ja põhjalik kirjeldus.

Eelnõu § 8 sätestab komisjonide ülesanded.

Lõikes 1 sätestatakse komisjonide ülesanded. Konkursi läbiviimiseks komisjonid teevad ministeeriumile ettepaneku konkursitööle esitatavate nõuete, auhindade suuruse ja arvu kohta; hindavad konkursile esitatud konkursitöid; teevad ministeeriumile ettepaneku konkursitulemuste kinnitamiseks ja auhindade määramiseks; teevad ministeeriumile ettepaneku osaleja(te) kohta, kellel on õigus esindada Eestit iga-aastastel väliskonkurssidel. Rakendusüksus vastutab, et ettepanek väliskonkursil osalemiseks tehakse osaleja(te)le, kes kõikides tingimustes osalemisele kvalifitseeruvad.

Lõikes 2 tuuakse ära komisjonide õigused. Komisjonidel on õigus: kaasata konkursitööde hindamisele eksperte või moodustada konkursitööde hindamiseks alakomisjone, nimetades alakomisjoni esimeheks komisjoni liikme ning kinnitades alakomisjoni töökorra; teha ministeeriumile ettepanek täiendavate auhindade väljaandmiseks; teha ministeeriumile ettepanek autasustada tunnustust leidnud konkursitööde juhendajaid; vastava tasemega konkursitööde puudumisel teha ministeeriumile ettepanek jätta osa auhindu välja andmata ning võrdse tasemega konkursitööde puhul teha ministeeriumile ettepanek jagada auhind mitme konkursitöö vahel. Lisaks võivad komisjonid teha ministeeriumile ettepaneku konkursside eelarvete piires auhindade jaotuse muutmiseks, kui mõnes kategoorias on esitatud vähe töid või kui esitatud tööde tase on madal.

Eelnõu § 9 sätestab konkursitulemustega seonduva.

Lõige 1 sätestab, et konkursitulemused kinnitab ministeeriumi kantsler käskkirjadega komisjonide ettepanekutele tuginedes.

Lõikes 2 täpsustatakse, et õpilaste teadustööde konkursi tulemused tehakse teatavaks igal aastal hiljemalt 15. maiks ja õpilasleiutajate konkursi tulemused hiljemalt 31. detsembriks ministeeriumi ning rakendusüksuse ametlikes infokanalites.

Lõige 3 sätestab, et konkursside töid säilitatakse rakendusüksuses seitse aastat alates konkursitööde esitamise tähtajast tuginedes rakendusüksuse 2. veebruari 2024. a käskkirjale nr 29 „SA Eesti Teadusagentuuri dokumentide loetelu kinnitamine“. Konkurssidele kandideerimise dokumendid ja konkursile esitatud tööd säilitatakse andmekogus www.etag.ee/konkursid. Rakendusüksuse isikuandmete töötlemise põhimõtted on leitavad [Isikuandmete töötlemine - Eesti Teadusagentuur](#).

Eelnõu § 10 käsitleb teemat, kui juhtub, et konkursid tuleb luhtunuks lugeda. Konkursid loetakse luhtunuks, kui konkurssidel osalemiseks ei esitatud ühtegi konkursitööd või ükski konkursitöö ei vastanud esitatud nõuetele. Konkursside luhtumisel otsustab ministeerium uute konkursside korraldamise.

Eelnõu § 11 sätestab rakendussätted.

Lõige 1 täpsustab, et enne käesoleva määruse jõustumist välja kuulutatud konkursside läbiviimisele kohaldatakse konkursside läbiviimise ajal kehtinud tingimusi ja korda.

Lõikes 2 sätestatakse, et määrust rakendatakse tagasiulatuvalt 1. oktoobrist 2025.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Kavandatav muudatus: Õpilaste teadustööde riikliku konkursi ja õpilasleiutajate riikliku konkursi läbiviimise tingimused ja kord.

Muudatuse kirjeldus:

Määrusega luuakse alus õpilaste teadustööde ja õpilasleiutajate riikliku konkursside läbiviimiseks ning sätestatakse nende tingimused ja kord. Tegemist ei ole uute konkurssidega, õpilaste teadustööde riikliku konkursi on läbi viidud alates 2001. ja õpilasleiutajate konkursi alates 2010. aastast. Konkurssidega tõstetakse esile õpilasi, kelle koostatud uurimustööd ja leiutised väärivad riigi tasemel tunnustamist. Lisaks on õpilaste teadustööde ja õpilasleiutajate riiklike konkursside eesmärk väärtustada teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni õpilaste hulgas, ergutada õpilasi mõtlema uuendustele ning avaldada tunnustust ja anda tagasisidet väljapaistvaid tulemusi saavutanud õpilastele, nende juhendajatele, õpetajatele ning õppeasutustele.

Haridus- ja teadusministri 15. novembri 2001 määrus nr 64 „Õpilaste teadustööde riikliku konkursi läbiviimise tingimused ja kord“ ning haridus- ja teadusministri 18. juuni 2010 määrus nr 30 „Õpilasleiutajate riikliku konkursi läbiviimise tingimused ja kord“ muutusid kehtetuks TAIKS-i jõustumisel ning käesoleva eelnõuga kehtestatakse määrused ühe määrusena uue terviktekstina.

Peamised muudatused võrreldes kehtiva regulatsiooniga: kahe konkursi määrused ühendatakse, konkursi väljakuulutamise ja tulemuste kinnitamise õigus antakse ministeeriumi kantslerile ning komisjoni kinnitamise õigus Eesti Teadusagentuurile.

Sihtrühmad, keda muudatus mõjutab:

Eesti Teadusagentuur ning Haridus- ja Teadusministeerium.

4.1. Sotsiaalne mõju, sealhulgas demograafiline mõju

Määruse eelnõul ei ole otsest puutumust soolise võrdõiguslikkuse ning võrdseid võimalusi edendava mõjuga. Küll aga arvestatakse võimalusel komisjonide liikmete soolist tasakaalu ning kaasatakse komisjonidesse erinevate asutuste esindajaid. Kuivõrd nimetatud põhimõtteid on rakendatud ka varasemalt kehtinud määruste alusel, ei ole tegemist uue muudatusega.

4.2. Mõju haridusele, kultuurile ja spordile

Määruse eelnõul on positiivne mõju õpilaste stimuleerimisel läbi nende uurimustööde ja leiutiste tunnustamise.

4.3. Mõju riigivalitsemisele

Võrreldes varasemalt kehtinud süsteemiga ei kaasne muudatusega täiendavaid kulusid riigieelarvele.

Määruse jõustumisega ei kaasne otseseid mõjusid järgnevates valdkondades: majandus, loodus- ja elukeskkond, infotehnoloogia ja infoühiskond, riigikaitse ja välisurvalisus, siseturvalisus, regionaalareng.

Kavandatud muudatustega ei kaasne ebasoovitavaid mõjusid.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse jõustumisega ei kaasne täiendavaid riigieelarvelisi kulusid ja tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu koostamine

Eelnõu esitatakse koostamiseks kõikidele ministeeriumitele ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Teaduste Akadeemiale, Eesti Noorte Teaduste Akadeemiale ja Sihtasutusele Eesti Teadusagentuur.